

Ce se va schimba și ce nu se va schimba în urma crizei economice actuale

Lucian Croitoru

Publicat de Cursdeguvernare.ro în data de 14 octombrie 2011

Acestea au fost întrebările formulate de ziaristi de la Cursdeguvernare.ro

1.*Care ar fi principalele 3 lucruri care cu siguranță că se vor schimba ireversibil în sistemele economice/economia mondială, în baza învățămintelor pe care suntem siliți să le tragem din această criză? În ce va consta diferența fundamentală față de lumea de dinainte de această criză?*

2.*Care ar fi principalele 3 lucruri la care nu trebuie să se renunțe din principiile economiei mondiale de dinainte de criză ? Care sunt pericolele care amenință lucrurile de păstrat?*

3.*Cum ar putea arăta lumea peste, să zicem, 10 ani, modelată de această criză: atât din punct de vedere al sistemelor economice, cât și al raporturilor de pe harta economică mondială?*

Sunt două elemente pe care le am în vedere atunci când mă gândesc la ce se va schimba și ce nu se va schimba în urma crizei economice actuale.

Primul element pe care îl evidențiez este că, după criza economică din perioada 1929-1933, Keynes a produs o teorie care a revoluționat modul de administrare a economiei. El a spus cu alte cuvinte că statul trebuie să intervină atunci când, în mod ciclic, cererea agregată scade. Implicit, statul trebuie să fie pregătit în orice moment pentru a interveni prin creșterea deficitelor bugetare. Concepția lui Keynes este corectă, numai că politicienii au abuzat de ea și au folosit-o pentru a interveni de câte ori le-a convenit. În acest fel, ei au împins guvernele în ceea ce eu am numit *capcana anticipațiilor* (vezi articolul “Prin intervențiile sale, statul a creat iluzia că își protejează economic cetățenii”, publicat în Ziarul Financiar din 12 august 2011, publicat sub titlul „Criza, statul și capcana anticipațiilor” pe <http://www.bnro.ro/Puncte-de-vedere-4011.aspx>).

Aceasta constă într-un echilibru în care, datorită concepțiilor etatiste, publicul se așteaptă la intervenții salvatoare ale guvernului și sancționează eșecul acestuia de a satisface așteptările. În particular, publicul răsplătește intervenția guvernelor în situații dificile, chiar dacă lipsa intervenției nu ar fi urmată de consecințe negative. În schimb, lipsa acțiunii este sancționată. Capcana anticipațiilor duce la maximizarea intervenției și, astfel, la îndatorarea masivă a guvernelor.

Al doilea element important este că există o luptă între piețele financiare și politicieni, fiecare dintre cei doi fiind un centru de putere al capitalismului. Piețele financiare vorbesc în numele capitalului, iar politicienii vorbesc în numele democrației populare, adică ale dorințelor colective ale populației votante, bogați și săraci, proprietari și muncitori. Cele două centre de putere pot fi de acord în multe privințe, dar cel mai adesea sunt în conflict pe problemele fundamentale, inclusiv pe cea mai importantă dintre acestea, și anume administrarea economiei. În timpul crizelor economice majore, tensiunile dintre cei doi centri se amplifică, deoarece crizele impun ajustarea balanței de putere. Între cei doi centri de putere, băncile centrale au o poziție specială, derivând din faptul că deciziile importante ale băncii centrale modifică structura stimulentei atât pe piețe cât și în aria politică. În acest fel, banca centrală se intersectează cu cei doi centri de putere pe cea mai importantă problemă: administrarea economiei.

De la începutul crizei în iulie 2007, relațiile dintre cei trei sunt într-un proces de modificare care s-ar putea să rezulte într-o schimbare substanțială a echilibrului existent, așa cum s-a întâmplat în perioada Marii Depresii în anii 30 sau în perioada Marii Inflații în anii 70. Noul echilibru se va reflecta în modul în care va fi condusă economia până la următoarea criză majoră.

În perioada anilor 30, lupta dintre politicieni și piețe a fost câștigată de politicieni. Marii pierzători au fost piețele financiare, a căror libertate a fost drastic redusă în virtutea ideii greșite că, în sistemul bancar, concurența este dăunătoare. Băncile centrale au fost subordonate guvernelor și au devenit creditori de ultimă instanță. În schimb, lupta declanșată de criza din anii 70 a fost câștigată de piețe. Piețele și-au recăpătat treptat libertatea, iar multe bănci centrale și-au căpătat treptat independența operațională. Rezultatul a fost prosperitatea apărută în perioada 1980-2007.

1. Pe baza celor de mai sus pot să spun că nimic nu se schimbă în mod ireversibil în economie, iar cele trei schimbări pe termen lung sunt următoarele:
 - a) Apariția unui public adversar al datoriilor publice mari și al cheltuielilor bugetare în exces, inclusiv a alocațiilor sociale. Acest public va apărea ca urmare a șomajului de proporții semnificative la care va duce criza datoriilor suverane. În memoria colectivă supraîndatorarea guvernelor va fi asociată cu șomajul înalt. Publicul va cere un stat responsabil fiscal, care poate să apară doar dacă se adoptă reguli fiscale și se reduce discreția în conceperea și implementarea politicilor fiscale. Aceste reguli vor viza în

primul rând limitarea îndatorării și eliminarea alocațiilor sociale în exces. În legi și în constituțiile țărilor. Un nou tip de politicieni va apărea pentru a satisface această cerere. Publicul adversar al îndatorării și al alocațiilor sociale în exces va exercita o guvernare care va elimina abuzurile ce ar putea apărea acolo unde politica fiscală va rămâne la discreția politicienilor. Diferențele dintre stânga și dreapta pe aceste probleme se vor atenua, ceea ce va restructura scena politică prin erodarea profundă a concepțiilor etatiste. În acest fel, se va ieși în mod sustenabil din capcana anticipațiilor.

- b) Reducerea competiției în sistemul financiar prin reglementare excesivă. Aceasta va avea ca efect reducerea eficienței. După cum a arătat istoria, vor fi necesare 3-4 decenii pentru a renunța la reglementarea care va menține eficiența la niveluri relativ joase. Vor fi încercări de a repara sistemul de reglementare pentru a elimina arbitrajul din reglementări. Concret, se va prevedea limitarea mărimii companiilor financiare definite ca too-big-to-fail, se va analiza posibilitatea ca sistemul bancar să fie organizat pe subsidiare astfel ca un guvern să aibă suficient control asupra sistemelor lor bancare atât timp cât nu există un sistem unic de reglementare etc.
 - c) Ajustarea modelelor macroeconomice prin intermediul cărora înțelegem structura economiei. Modelele se vor schimba pentru a renunța la reprezentarea economiei prin intermediul unui agent reprezentativ și trecerea la includerea mai multor agenți. De asemenea, ipoteza că agenții sunt pe deplin raționali va fi rediscutată pentru a se face loc ipotezei inatenției raționale (rational inattention) sau a ipotezei învățării. În sfârșit, se va face pași pentru a cuprinde mai bine în modelele sectorul financiar și legătura acestuia cu sectorul real.
2. Între cele trei lucruri care nu se vor schimba sau nu trebuie schimbate, eu includ:
- a) Lanțul de aur al cauzalității care susține capitalismul: capital privat—piețe libere—concurență—inovare—productivitate—democrație. Acest lanț arată că modul de producție capitalist nu poate fi înlocuit de alte moduri de producție. Capitalul preponderent privat este necesar pentru a menține piețe libere. Acestea din urmă sunt necesare pentru a produce concurența care stă la baza inovării. Inovarea duce la creșterea productivității muncii. Democrația are nevoie de un anumit nivel al productivității muncii, pe care numai un sistem care inovează îl poate produce.

- b) Structura de guvernare a băncii centrale. Mulți analiști și politicieni cred că aceasta trebuie separată într-o entitate mai mică responsabilă pentru politica monetară și o entitate mai mare responsabilă cu stabilitatea financiară și cu administrarea rezervelor internaționale. O astfel de separare ar produce o problemă de administrare a lichidității, ale cărei consecințe negative ar fi devastatoare.
- c) Ideea că politicile macroeconomice coerente sunt esențiale pentru creșterea economică. Pe termen mediu, creșterea nivelului de trai depinde de păstrarea coerenței politicilor. Sau, altfel spus, nu există alternativă la păstrarea coerenței politicilor economice dacă vrem ca nivelul de trai să crească.

3. Cum va arăta lumea peste 10 ani?

Va fi o lume în care dimensiunea guvernelor va fi mai mică. Piețele financiare vor lupta pentru eliminarea reglementărilor care sufocă eficiența. Inovarea pe piața bunurilor va fi mai rapidă decât oricând, contribuind la creșterea productivității totale a factorilor. Uniunile economice actuale se vor consolida și alte uniuni vor continua să apară. Noi provocări vor apărea pentru coordonarea și cooperarea la nivel interunional. Țările sau uniunile economice cu cele mai flexibile piețe ale muncii vor produce cele mai mari surprize pozitive. Țările care au avut ritmuri mari de creștere chiar și în timpul crizei actuale vor avea problema capacităților de producție excedentare. Problemele demografice și costurile asociate vor fi semnificative.